

BOEKBESPREKING

Ivan Ollevier, *De laatste communisten. Hun passies, hun idealen*

Piet Creve, departement *Archief AMSAB*

Een voordeel van niet-literaire boektitels is dat de lezer meteen duidelijk wordt gemaakt wat hij kan verwachten. Die klaarheid houdt auteur Ivan Ollevier aan in zijn voord vooraf:

"De laatste communisten is geen historische studie. Wat mij dreef, was journalistieke nieuwsgierigheid... Dit intrigeerde mij: wat gebeurt er op het raakvlak tussen persoonlijke dromen en de gewelddadige krachten uit de politiek?" (p. 8)

De individuele verhalen distilleert hij uit vijftig uur bandopnames met dertig (ex-)communisten, aangevuld met één schriftelijke getuigenis. Uit het stormachtige verloop van deze eeuw haalt Ollevier gebeurtenissen naar voor die in de communistische wereld een belangrijke impact hebben gehad zoals de Spaanse Burgeroorlog, het verzet, de Koude Oorlog, stakingen en het eurocommunisme. Ook enkele minder gekende of zelfs schimmige thema's komen aan bod: de rol van communisten bij de onafhankelijkheid van Congo en de financiering van de partij.

Het verzamelen van getuigenissen van (ex-)communisten is niet nieuw. Instellingen als DACOB, SOMA en AMSAB doen dit al een tijd op min of meer systematische wijze. Diverse betrokkenen hebben bovendien reeds memoires gepubliceerd: Louis Van Brussel, Bert Van Hoorick, Jan Debrouwere, Jef Turf...

Wat dit boek wel een origineel karakter geeft, is het verweven van de 'grote geschiedenis' met de talrijke 'kleine geschiedenissen'. Ollevier maakt de overgangen van het internationale drama naar de persoonlijke tragiek en terug op een uitermate vaardige manier. Hij doortikt het geheel met foto's, citaten en liedteksten. De getuigenissen zijn soms verassend, vaak ontroerend of zelfs schrijnend. Voor de lezers bij wie ooit een heilig vuur van engagement heeft gebrand, of nog brandt, vertonen de verhalen wellicht een grote mate van herkenning, zelfs identificatie.

In de getuigenissen zijn enkele onnauwkeurigheden geslopen die door de auteur niet worden rechtgezet. Zo wordt Gust Balthazar nog maar eens opgevoerd als vader van Herman Balthazar... (p. 33). Ollevier presenteert zijn lijst van respondenten zonder enig commentaar (p. 311). Het zijn allemaal Vlamingen, terwijl het zwaartepunt van de communistische beweging toch in Franstalig België lag. Is dit een (zoveelste) aanwijzing voor een onderhuidse verschuiving van het perspectief van waaruit wij ons verleden bekijken? Waar vroeger een impliciet Belgisch kader vanzelfsprekend leek, doemt nu een even impliciet en vanzelfsprekend Vlaams kader op.

De lezer komt evenmin te weten waarom precies deze eenendertig Vlamingen en niet iemand als Leo Michiels. Is de lijst het toevallige resultaat van een breder rondschrijven of weerspiegelt ze de keuze van de auteur voor een representatief 'staal'? Ollevier heeft het ook niet over zijn eigen betrokkenheid bij de communistische beweging, zijn eigen 'kleine geschiedenis'. Zo stond hij een tijd in voor de redactie en de administratie van het *Vlaams Marxistisch Tijdschrift* (VMT), een uitgave van het Masereelfonds. Die betrokkenheid degradeert het boek niet, maar geeft er wel een extra dimensie aan: de auteur is in bepaalde

De 'rode' koningin Elisabeth 'on the road' met Tito

mate zelf een getuige. Zijn stilzwijgen daarover laat ook ruimte voor speculatie in zake de lijst van respondenten: is er bijvoorbeeld een verband tussen eigen ervaringen met de communistische beweging en de keuze van zijn gesprekspartners?

I. OLLEVIER, *De laatste communisten. Hun passies, hun idealen*, Leuven : Van Halewyck, 1997, 320 p.

M. Van Den Wijngaert, L. Beullens (eds.), Oost West West Best

Piet Creve, departement Archief AMSAB

Wat iets betekent, wordt pas echt duidelijk als het verdwenen is. Zo ook de Koude Oorlog. Decennialang hield deze Oost en West in een ideologische wurggreep. Voor West-Europeanen was Timboktoe aanduiden op de wereldkaart makkelijker dan pakweg Plovdiv situeren. Gewetensbezwaarden moesten toestemming vragen voor reizen in het Oostblok. Tsjecho-Slowaakse grenswachters verwezen blikjes Cola onvermurwbaar naar de vuilnisbak. De reiziger uit het Westen kon zich beter laven aan de gratis brochures van Novosti, zoals het baanbrekende 'Our course: peace and socialism, a collection of speeches and articles by L.I. Breznjew.'

In de publicatie 'Oost West West Best' verkennen vierentwintig auteurs in ruim twintig bijdragen de impact van de Koude Oorlog op de Belgische samenleving op een minder anekdotische manier. Het gaat om het eerste boek dat deze problematiek behandelt voor de volledige periode van de Oost-West opde-

ling, 1947-1989. Vanuit hun eigen discipline en achtergrond raken de auteurs een waaier van thema's aan. Sommige daarvan zijn 'klassiekers' uit de Koude Oorlog: het Marshallplan en diverse crisismomenten zoals dat rond Cuba. Andere onderwerpen zijn minder evident, maar even boeiend: de Koude Oorlog in de Belgische strip bijvoorbeeld.

Drie AMSAB-medewerkers zorgden voor vier artikels. Samen met Dirk Luyten onderzocht Rik Hemmerijckx de weerslag van de Oost-Westtegenstelling op de sociale politiek. Piet Creve plaatst Belgische reacties op Hongarije 1956 tegenover deze op Tsjecho-Slowakije 1968. In een tweede bijdrage gaat hij de positie na van socialistische intellectuelen tegenover de Koude Oorlog. Luc Peiren bestudeert de Communistische Partij van België tijdens de Koude Oorlog. Geen enkele andere organisatie is zo door de bipolaire spanningen geconditioneerd. Voor de grote meerderheid van de Belgen waren de communisten zonder meer de binnenlandse vijand.

De publicatie opent met een handige kroniek en telt zes katernen met illustraties; vooral de cartoons en karikaturen geven de tijdgeest pittig weer. Het beeldmateriaal komt nog beter aan bod in de tentoonstelling die samen met het boek werd voorgesteld. Een inleidende video schetst er de internationale context. Daarna volgt de bezoeker langs een soort Berlijnse Muur het Belgische hoofdstuk uit het Koude Oorlogverhaal. Vanaf januari 1998 gaat de tentoonstelling op reis in Vlaanderen.

M. VAN DEN WIJNGAERT, L. BEULLENS (eds.), *Oost West West Best - België onder de Koude Oorlog (1947-1989)*, Tielt : Lannoo, 1997, 286 p.